

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 7

Рівне – 2016

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 7

Засновано у 2013 році

Рівне – 2016

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State University of the Humanities**

**PSYCHOLOGY:
REALITY AND PERSPECTIVES**

Compilation of scientific papers

Issue 7

Founded in 2013

Rivne – 2016

ISSN 2518-7503
УДК 159.9+316.6
П 86

Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 7 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова; ред. кол. : Р. В. Павелків, В. І. Безлюдна, Н. В. Корчакова. – Рівне : РДГУ, 2016. – 249 с.

Збірник наукових праць «Психологія: реальність і перспективи» включено до Переліку наукових фахових видань України з психології
(на підставі Рішення Атестаційної колегії МОН України від 29 вересня 2016 р.
та Наказу Міністерства освіти і науки України від 07.10.2016 р., № 1222)

Свідцтво про державну реєстрацію: Серія КВ № 18713-7513 Р

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Відповідальний секретар:

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ РАДИ:

Максименко Сергій Дмитрович – академік-секретар відділення психології, вікової фізіології дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології імені Г. С. Костюка.

Левовицький Тадеуш – доктор гуманістичних наук, професор відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти, ректор Вищої педагогічної школи, м. Варшава (Республіка Польща).

Ягієло Ярослав – доктор хабілітований, професор Академії імені Яна Длугоша, м Ченстохова (Республіка Польща).

Шугаєва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету.

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія».

can contribute to constructive forms of interaction with themselves and the world, meanwhile, can lead to the destructive effects. Cognitive Insight Index is more related to dysfunctional parameters of Ego Demarcation.

Key words: insight, cognitive insight, self-reflectiveness, self-criticism, self-confidence, ego demarcation.

УДК: 371.21

Н.В. МАЛІНОВСЬКА

НАВЧАЛЬНО-МОВЛЕННЕВА ДІЯЛЬНІСТЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ: МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ

У статті розглядаються особливості формування мотивації навчально-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку. Проаналізовано поняття "мотив" і "мотивація", а також фактори, які впливають на формування мотивації. Представлено діагностику сформованості основних мотивів та мотивації навчально-мовленнєвої діяльності старших дошкільників.

Ключові слова: мотив, мотивація, навчально-мовленнєва діяльність, мотиваційно-спонукальний механізм, мовленнєва активність.

Постановка проблеми. Формування мотиваційно-спонукального механізму є важливою умовою організації навчально-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. „Діяльності без мотиву не буває: „невмотивована діяльність” – це діяльність з суб’єктивно схованим мотивом” [5, с. 102]. Все, що ми говоримо, ми говоримо для чогось, для когось, чомусь, тобто ми керуємося певною метою і мотивом. Будь-яка мовленнєва задача чи вправа, що пропонується дитині, повинна бути мотивована, треба чітко визначити мотив говоріння. У зв’язку з цим дослідження психолого-лінгвістичних аспектів виникнення, розвитку та формування мотивації навчально-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку завжди залишається актуальним.

Метою нашої статті є аналіз мотиваційного компоненту навчально-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку.

Результати теоретичного дослідження. На думку Д. Ельконіна, дошкільники є дуже чутливими до будь-якого впливу на процес їх особистісного розвитку, зокрема мотиваційного. Останній зумовлений дією низки як позитивних, так і негативних чинників: віковими особливостями, зокрема, зниженням пізнавальних інтересів, виникненням нових потреб та психологічних новоутворень (почуттям дорослості, прагненням до самостійності та незалежності тощо). Знання основних закономірностей виникнення та утворення мотивів навчально-мовленнєвої діяльності дошкільників дає змогу створити оптимальну систему психолого-педагогічних дій, що сприятимуть формуванню адекватних даний діяльності мотивів.

Проблеми мотивації розглядаються в наукових працях Д. Богоявленського, Л. Божович, Л. Виготського, О. Леонтьєва, А. Маркової, С. Рубінштейна, Г. Щукіної та ін. Сучасні вчені розглядають поняття мотивації як сукупність потреб, інтересів, мотивів, які спонукають особистість до активності та визначають її спрямованість. За своїми проявами і функціями в регуляції поведінки мотивуючі чинники можуть бути поділені на відносно самостійні класи (А. Петровський [9]). Перший клас – це аналіз прояву потреб та інстинктів як джерела активності. Другий клас – це прояв мотивів, як причин, що визначають вибір спрямованості поведінки. Третій клас – це прояв емоцій, суб’єктивних хвилювань (прагнень, бажань і т.п.) і настанов у поведінці суб’єкта (Р. Немов [6]). Будь-яка форма поведінки може бути обґрунтована як внутрішніми, так і зовнішніми причинами. При внутрішній мотивації в якості висхідного та кінцевого пунктів пояснення її виступають психологічні властивості суб’єкта поведінки, при зовнішній – зовнішні умови та обставини його діяльності [6].

У першому випадку мова йде про мотиви, потреби, цілі, наміри, бажання, інтереси і т. ін., у другому – про стимули, що виходять із ситуації, яка склалася. Мотивація пояснює цілеспрямованість дії, організованість та стійкість цілісної діяльності, спрямованої на досягнення певної мети. З цього приводу С Рубінштейн писав: "Мотивація – це опосередкована процесом її відображення суб’єктивна детермінація поведінки людини світом. Через свою мотивацію людина влітається в контекст дійсності" [8, с. 29].

Характер мотивації може бути безпосереднім (інтерес до нового, активність, допитливість, вияв творчих сил і здібностей тощо) та опосередкованим (використання інформації для вирішення практичних завдань, самоствердження, визнання тощо).

Л. Виготський [2] трактує мотив як дієве афективно-вольове підґрунтя мовленнєво-розумової діяльності. На думку А. Маркової [4], мотив – це спрямованість активності на предмет, внутрішній психічний стан людини, прямо пов’язаний з об’єктивними характеристиками предмета, на який спрямована активність. Як складова частина мотивації, мотив, за визначенням О. Леонтьєва [3], – це об’єкт, що відповідає тій чи тій потребі і який спонукає та спрямовує діяльність людини. Мотиви виконують подвійну функцію: перша полягає в тому, що вони спонукають і спрямовують діяльність, а друга – в тому, що вони надають діяльності суб’єктивного змісту.

У роботі “Розвиток мотивів навчальної діяльності дитини” О. Леонтьєв обґрунтовує відмінність між окремими видами мотивів, між характерними рисами, що визначають сутність та роль мотивів у навчальній діяльності дітей. На думку О. Леонтьєва, необхідно враховувати те, з якими мотивами ми стикаємося, "зрозумілими" чи "реально дієвими". Дитина часто добре розуміє, для чого потрібно вчитися ("зрозумілий мотив"), але ця обставина ще не спонукає її займатися цим видом діяльності. А коли знання стає спонукою,

маємо справу вже з діючим мотивом. Тільки зрозумілі мотиви при певних умовах стають мотивами дієвими. О.Леонт'єв з цього приводу висловлює таку думку: "Чи не полягає взагалі мистецтво виховання у створенні правильного поєднання "зрозумілих" і "реально діючих" мотивів, а водночас в умінні своєчасно надавати більшого значення успішному результату діяльності, щоб цим забезпечити перехід до більш високого типу реальних мотивів, що керують життям особистості?" [3, с. 522].

На думку П. Гальперіна [1], необхідно виділити поняття "мотиваційна активність", під яким автор розуміє потреби, почуття та інтереси дитини. Мотиваційна активність виявляється в позитивному або негативному ставленні дитини до предмета навчання або навчання взагалі і вимірюється інтенсивністю пошуку, а також ступенем їхньої залежності від безпосереднього зовнішнього спонукання. На формування мотивації навчання впливає сукупність зовнішніх і внутрішніх умов. До зовнішніх умов належать характеристики діяльності педагога, зміст та методи навчання, матеріально-технічне обладнання, психологічний клімат в колективі тощо. Внутрішніми умовами становлення мотивації є сформованість дитини як суб'єкта різних видів діяльності, різних форм взаємодії й спілкування з оточуючим, активна позиція дитини в різних видах діяльності й спілкування, спрямованість особистості дитини. У процесі вікового розвитку дитини мотиви її діяльності змінюються. У дошкільному віці домінують значення набувають ігрові мотиви, пізніше, в період шкільного дитинства, вони відтісняються ш задній план іншими, зокрема навчальними мотивами. У зв'язку з цим на різних вікових ступенях найбільш сприятливі умови для формування вмінь і навичок утворюються при різній мотивації діяльності дітей.

Сенситивність дошкільного періоду дитинства для розвитку мотивації учіння детермінована соціальною ситуацією розвитку – становленням нового рівня самосвідомості, розвитком особистісної ідентичності зміною Я-концепції (І. Бех, Л. Божович, Л. Вигогоський, М. Савчин). Найважливішими мотиваційними новоутвореннями старшого дошкільного віку є свідоме підпорядкування мотивів, виникнення їх ієрархії, поява нових за будовою опосередкованих мотивів (О. Леонт'єв, Л. Божович). Побудова навчання у формах, які спонукають дитину зайняти умовно-динамічну позицію, призводить до появи цих новоутворень раніше зазначеного терміну. Все це дає нам змогу припустити, що в старшому дошкільному віці можливе формування мотивації до різних видів говоріння (запитання, відповіді, розповіді, опис, переказ тощо) та слухання (слухання мовлення товариша, вихователя, слухання казки, оповідання, розповіді, грамзапису). На думку Т. Левченко, домінуючими в ієрархії мотивів навчальної діяльності дітей повинні бути внутрішні мотиви, передусім потреба в інформації, тобто природна допитливість дитини дошкільного віку. Доведено (Л. Божович, А. Маркова), що ступінь ефективності взаємозв'язку між мотивацією та навичками залежить від місця, яке посідає навчальна діяльність у мотиваційній сфері того, хто навчається.

Методика та процедура дослідження. Дослідження проходило у два етапи, перший з яких передбачав виявлення основних мотивів та рівня сформованості мотивації навчально-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку. Виявлення основних мотивів та рівня сформованості мотивації навчально-мовленнєвої діяльності, оцінка мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку на заняттях з розвитку мовлення та в час. вільний від занять, здійснювалися нами шляхом експерименту та власних спостережень в експериментальному дошкільному закладі.

Ми зауважили, що загалом вихователі у своїй практиці використовують мотивацію навчально-мовленнєвої діяльності дітей у різних частинах заняття. Однак мотив (те, задля чого мовиться) часто подається надто прямолінійно як мета для дітей: "Уважно слухайте все, що я говоритиму, і вчіться складати розповідь (або переказувати)"; "Найкращу розповідь запишемо на магнітофон (або в альбом для батьків)": "У кого вийде найкраще, той розповідатиме малюкам" тощо. Подібна мотивація більше активізує волюві зусилля дитини, тоді як завдання педагога – викликати в неї потребу пошуку, відкриття істини. Оскільки гра є основним видом діяльності дітей дошкільного віку, то слухним, на нашу думку, буде збагачення мотивів мовленнєвих висловлювань дітей на основі поєднання навчання мови з ігровою діяльністю дітей. З цієї метою слід застосовувати ігрові мовленнєві ситуації. Наприклад, Незнайко неправильно складає загадку-опис, а діти виправляють помилку, показують, навчають і т.п.; на гостини до дітей прийшов зайчик, і діти будуть йому розповідати казку; Буратіно телефонує до магазину (або просить когось піти туди), щоб довідатися, чи є там потрібна йому річ (називає форму, колір тощо).

Емоційна насиченість заняття забезпечується використанням сюрпризних моментів, різних ігор (дидактичних, народних, рухливих з текстом, театралізованих тощо), віршів, малих фольклорних жанрів.

Методика виявлення мотивів навчально-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку ґрунтувалася на дослідженнях Л. Божович та М. Матюхіної [7]. Основа її – принцип персоніфікації мотивів. Мотивами в цьому випадку ми називаємо все, що спонукає старшого дошкільника до різних видів говоріння (запитання, відповіді, розповіді, переказ, опис тощо) та слухання (слухання мовлення товариша, вихователя, слухання казки, оповідання, розповіді, переказ, опис тощо), магнітофонного запису). Були виділені умовні назви мотивів, що могли посісти певне місце у мотиваційній сфері старших дошкільників:

- навчальний – навчитися розповідати, переказувати, відповідати на запитання, міркувати тощо;
- ігровий – подобається виконувати ігрові завдання, допомагати казковому персонажу;
- пізнавальний – потреба в отриманні нових знань;
- зовнішній – позитивне ставлення до навчання (школи; прагнення бути дорослим; бажання бути у центрі уваги; бажання порадувати батьків; бажання отримати схвалення; допитливість; уникнення покарань);
- внутрішній – задоволення безпосереднім процесом мовленнєвої діяльності;

• соціально-оцінювальний – діяти разом з товаришами, посісти в колективі певне місце (у процесі навчально-мовленнєвої діяльності), отримати нагороду за перемогу.

Дошкільнику пропонували невелику розповідь, у якій кожен з мотивів, що досліджувався, виступав як особиста позиція одного з персонажів. Експеримент проводився індивідуально з кожною дитиною. Після зачитування кожного варіанту розповіді дошкільнику показували відповідно до змісту малюнок, що слугував зовнішньою опорою для запам'ятовування. Дитина пов'язувала малюнок з тим, що прослухала, і у своїх відповідях орієнтувалась саме на зміст.

Після закінчення розповіді ставилося запитання: "Як, по-твоєму, хто з них вчиняє більш правильно? Чому? З ким із дітей ти хотів би бути разом? З ким хотів би спілкуватися?". Після трьох виборів дитина вказувала на малюнок, пояснюючи його змістом відповідного абзацу. У тому випадку, якщо зміст відповіді дитини недостатньо зрозумілий, їй нагадували зміст розповіді, показували відповідні малюнки. Для чистоти експерименту потрібна була впевненість у тому, що дитина зробила свій вибір, виходячи саме зі змісту розповіді, а не випадково вказувала на одну з шести карток.

При обробці результатів для кожного із шести мотивів підраховувався відсоток дітей, в яких цей мотив зустрічався хоч би в одному виборі. Зроблені вибори розглядали як пріоритетну актуальну мотивацію дитини.

На основі аналізу експериментальних даних були визначені рівні сформованості мотивації навчально-мовленнєвої діяльності в дітей старшого дошкільного віку: низький, середній, високий.

До *низького рівня* віднесемо дітей, у мотиваційній сфері яких відсутні навчальний, пізнавальний мотиви, що відрізняються недостатньою мовленнєвою активністю, не можуть пояснити, навіщо потрібно вчитися розповідати, переказувати, описувати тощо. За необхідності та з ініціативи співрозмовника спілкуються з однолітками і дорослими. Такі діти при зовнішній мотивації (впливі педагога) мають інтерес до ігрових мовленнєвих завдань, ігрових ситуацій спілкування. При цьому в дитини виникає емоційно-пізнавальне ставлення до діяльності чи інформації, що повідомлялась, однак вона протікає у вигляді епізодичного хвилювання. Якщо надалі не створювати умов, які сприяли б стимулюванню мовленнєвих висловлювань старших дошкільників, то інтерес не розвиватиметься і може згаснути.

Початковий рівень розвитку інтересу до навчально-мовленнєвої діяльності можна закласти, враховуючи зацікавленість дітей змістом та формою проведення занять, цікавим навчальним матеріалом.

Середній рівень сформованості мотивації передбачає наявність навчального, ігрового, соціально-оцінювального, внутрішнього, зовнішнього мотивів. Достатня мовленнєва активність. Діти спілкуються з дорослими і однолітками, але не виявляють ініціативи у спілкуванні.

Високий рівень сформованості мотивації характеризується високою мовленнєвою активністю дітей у дошкільному закладі та в родині; діти відкриті до спілкування, невимушено вступають у спілкування з однолітками і дорослими; наявні різні види мотивів (ігровий, пізнавальний, навчальний, зовнішній, внутрішній, соціально-оцінювальний).

Другий етап констатувального експерименту був спрямований на визначення впливу рівня виявленої мотивації на мовленнєву активність дітей.

Мовленнєва активність – це наявність у дитини пізнавальних інтересів; відповідність її знань вимогам програми (чи вищі за вимоги); сформованість умінь зосереджувати свою увагу на пропонованому матеріалі і діяти відповідно до вказівок педагога; зацікавленість у розв'язанні загального завдання; наявність потреби відповідати, звертатися із запитаннями, доповнювати відповіді однолітків, виправляти помилки [2, с 141-142].

Активність висока: дитина постійно прагне відповідати, брати участь у спілкуванні, у пошуку відповіді на поставлене запитання; готовність доповнити відповідь товариша, вказати на помилки, які він допустив у мовленні, виправити їх.

Активність недостатня: дитина не виявляє бажання відповідати, зовнішньо пасивна. Натомість на пропозицію вихователя відповідає охоче, хоч і не завжди правильно та повно; соромиться, нервує, виявляє невпевненість. Дитина часто відволікається від заняття, тому її активність нестійка. У моменті зосередження дитина досить активна, коли ж відволікається, не завжди спроможна дати відповідь на запитання, безпосередньо звернене до неї.

Активність незадовільна: дитина пасивна. Бажання відповідати відсутнє. Не виявляє інтересу до змісту мовленнєвої діяльності.

Аналіз результатів дослідження. Ми дійшли висновку, що показники рівня мовленнєвої активності дітей знаходяться у прямій залежності від рівня сформованості мотивації навчально-мовленнєвої діяльності. Діти, яких ми віднесли до високого рівня сформованості мотивації навчально-мовленнєвої діяльності, характеризувалися високою мовленнєвою активністю. Вони були завжди готові й охочі вступити в діалог, успішно показували себе в переказуванні, розповіданні, бесіді. Проявляли ініціативність у спілкуванні з дорослими та дітьми. Недостатня мовленнєва активність було характерною для дітей з середнім рівнем сформованості мотивації навчально-мовленнєвої діяльності. Дошкільники не виявляли бажання відповідати, були зовнішньо пасивними. Натомість на пропозицію вихователя відповідали охоче, хоч і не завжди правильно та повно, соромилися, нервували, виявляли невпевненість. Діти спілкувалися з дорослими та дітьми, однак були у спілкуванні безініціативними. Незадовільна мовленнєва активність дітей зафіксована в дітей з низьким рівнем мотивації навчально-мовленнєвої діяльності. Дошкільники не виявили інтересу до змісту мовленнєвої діяльності, були пасивними. З однолітками та дорослими спілкувалися за необхідності та з ініціативи

співрозмовника. Таким чином, мотивація навчально-мовленнєвої діяльності оптимізує мовленнєву активність дошкільників і є важливим фактором формування їхньої мовленнєвої особистості.

На основі аналізу результатів констатувального експерименту ми дійшли висновку, що більшість дітей старшого дошкільного віку мають низький та середній рівень сформованості мотивації навчально-мовленнєвої діяльності. Методи та прийоми, що практикуються у дошкільному навчальному закладі, не забезпечують мотиваційної готовності дітей до навчально-мовленнєвої діяльності, якісного засвоєння навчального матеріалу. Виявлені мотиви навчально-мовленнєвої діяльності (умовно названі нами як навчальний, ігровий, пізнавальний, зовнішній, внутрішній, соціально-оцінювальний) мають місце в мотиваційній сфері старших дошкільників. Спостерігається висока мотивуюча сила ігрових мотивів. Чільне місце посідають соціально-оцінювальний, зовнішній та внутрішній мотиви, наявність яких підтверджується психологічними новоутвореннями дітей старшого дошкільного віку. Рідше простежувалися навчальний та пізнавальний мотиви, що свідчить про меншу їх актуальність для старших дошкільників та необхідність їх формування.

Висновки. Отже, мотивація є одним із фундаментальних чинників навчально-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. Перехід до якісно нового рівня мотиваційно-спонукального механізму значною мірою залежить від цілеспрямованих впливів дорослих. У подальших наукових пошуках доцільно розробити методіку формування мотивації навчально-мовленнєвої діяльності у дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Асеев В.Г. Мотивация поведения и формирование личности / В.Г. Асеев. – М.: Мысль, 1976. – 288 с.
2. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика. Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Підручник. /А.М. Богуш, Н.В. Гавриш / за ред. А.М. Богуш. Друге видання, доповнене. – К.: Видавничий Дім слово, 2011. – 704 с.
3. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики /А.Н. Леонтьев. – М.: МГУ. 1981. – 583 с.
4. Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте / А.К. Маркова. – М.: Просвещение, 1983. – 235 с.
5. Матюхина И.В. Мотивация учения младших школьников / И.В. Матюхина. – М.: 1984. – 197 с.
6. Немов Р.С. Психология / Р.С. Немов. – В 3-я книгах. – Т. 1. – М.: Просвещение. ВладОС, 1995. – 246 с.
7. Петровский А.В. Основы теоретической психологии / А.В. Петровский, М.Г. Ярошевский. – М.: ИНФРА, 1998. – 526 с.
8. Рубинштейн С.Я. Основы общей психологии / С.Я. Рубинштейн. – М.: 1976. – 604 с.

References

1. Aseev V.G. Motivacija povedenija i formirovanie lichnosti / V.G. Aseev. – M.: Mysl', 1976. – 288.s.
2. Bogush A.M. Doshkil'na lingvodydaktyka. Teorija i metodyka navchannja ditej ridnoi' movy v doshkil'nyh navchal'nyh zakladah. Pidruchnyk. /A.M. Bogush, N.V. Gavrysh / za red. A.M. Bogush. Druge vydannja, dopovnene. – K.: Vydavnychyj Dim slovo, 2011. – 704 s.
3. Leont'ev A.N. Problemy razvitija psihiki /A.N. Leont'ev. – M.: MGU. 1981. – 583 s.
4. Markova A.K. Formirovanie motivacii uchenija v shkol'nom vozraste / A.K. Markova. – M.: Prosveshhenie, 1983. – 235 s.
5. Matjuhina I.V. Motivacija uchenija mladshih shkol'nikov / I.V. Matjuhina. – M.: 1984. – 197 s.
6. Nemov R.S. Psihologija / R.S. Nemov. – V 3-ja knihah. – T. 1. – M.: Prosveshhenie. VladOS, 1995. – 246 s.
7. Petrovskij A.V. Osnovi teoreticheskoi psihologii / A.V. Petrovskij, M.G. Jaroshevskij. – M.: INFRA, 1998. – 526 s.
8. Rubinshtejn S.Ja. Osnovy obshhej psihologii / S.Ja. Rubinshtejn. – M.: 1976. – 604 s.

Резюме. В статье рассматриваются особенности формирования мотивации учебно-речевой деятельности детей старшего дошкольного возраста. Проанализировано понятие "мотив" и "мотивация", а также факторы, влияющие на формирование мотивации. Представлена диагностика сформированности основных мотивов и мотивации учебно-речевой деятельности старших дошкольников.

Ключевые слова: мотив, мотивация, учебно-речевая деятельность, мотивационно-побудительный механизм, речевая активность.

Summary. Educational speech activity plays a very important role in the process of identity formation and is carried out in almost during all years of a child's life. In this regard, according to the Author's opinion, studying of psycho-linguistic aspects of the incipience, development and formation of motivation for training of speech activity of senior preschool children are relevant. The Article reveals the conceptions of "motive" and "motivation", examines the factors affecting the formation of motivation. Diagnostics of formation of the main motives and motivations of the educational speech activity of senior preschool children are presented. The results of studying have been analysed. The Author of the Article focuses on the fact that knowledge of main regularities of the incipience and adoption of motives for educational speech activity of preschool children gives the opportunity to build the optimum system of psychological and pedagogical actions which will contribute to adequate motives for such activity. The necessity of

motivation formation as one of the fundamental factors of educational speech activity of senior preschool children has been substantiated.

Key words: motive, motivation, training and speech activity, motivational and incentive mechanism, speech activity.

УДК 925 : 159.923

N.O. MYKHALCHUK, E.E. IVASHKEVYCH

PSYCHOLINGUISTIC CHARACTERISTICS OF VISUAL NARRATIVE DISCOURSE

The authors of this article underline that studying narrative discourse in the English literature and its psycholinguistic aspects it's very useful to admit at once that such kind of discourse plays a great role in all kinds of genre of art literature. In a case we have a deal with graphic novels it's more suitable to show and to underline psycholinguistic peculiarities or aspects of narrative discourse.

It was underlined that the important part of comic book narration was also the point of view: who was watching and what was the object of this gaze; if a character was looking at something and in the next panel we were shown this object of this gaze, the reader was positioned as this character. This type of positioning is essential in comic book narration, as it has the possibility of affecting the meanings linked with the reading of the comic. Analyzing "Watchmen", the author of this article proposed such psycholinguistic aspects of narrative discourse, as: visual emphasis; focalization of information; metanarrative presentation of the text; contrasting visual linkings; actualization of narrative potential.

Key words: narrative discourse, visual emphasis, focalization of information, metanarrative presentation of the text, contrasting visual linkings, actualization of narrative potential.

Introduction. Studying narrative discourse in the English literature and its psycholinguistic characteristics we have to admit at once that such kind of discourse plays a great role in all kinds of genre of art literature. But in a case we have a deal with graphic novels it's more suitable to show and to underline psycholinguistic peculiarities or aspects of narrative discourse. It's because apart from this significant contribution to the superhero discourse, the comic book is also striking in its multiplicity of narrative levels; often the text and the pictures tell completely separate stories, and still neither can definitely be read as being more dominant than the other. The unique form of the graphic novel that combines the textual and the visual narratives in a longer narrative piece poses interesting challenges when it comes to narratological study, for even the simplest questions of narration and focalization become complicated in the sense that the imagery always narrates "more" than what the traditional view of the focalizer is capable of. Thus the layers of narration are significantly more complex, and the question of how to study these becomes crucial.

Therefore, a narratological method suitable for the study of comics must take into account the both forms that define comics: both the content and the artwork contained in the panels. In addition to this, textual elements contained within the comic book need to be taken into account, as a part of a carefully constructed interplay between words and images. So, the material for our research will be twelve-part graphic novel "Watchmen" (1986) by Alan Moore and Dave Gibbons.

Thus, **the objectives** of this article are:

1. To analyze the textual narration in comics which can be presented in various forms, also to describe these forms.
2. To show the peculiarities of visual narrative discourse using as the example of graphic novel "Watchmen" by Alan Moore and Dave Gibbons.
3. Propose psycholinguistic characteristics of visual narrative discourse.

The main material of the research. The textual narration in comics can take place in various forms: it can appear in speech balloons, on separate captions on the edge of a panel, or even completely outside the panel. However, the text can be also read as image, when lettering is treated "graphically", thus providing effects like mood or implication of sound. One typical example of this in "Watchmen" is the bolding of certain words in order to increase their impact, indicating both stress in speech as well as underlining the importance of the words in the narrative. This type of graphic text clearly demonstrates how fragile and unsustainable the division between textual and visual narration is when discussing graphic novels. As "Watchmen" includes a significant amount of clearly textual material in the form of the appendices, it serves a purpose to devote a separate section to the analysis of textual narration, even though the visual aspects of the analysis cannot be completely dismissed. The comic book- narration also occasionally tips the balance between visual and verbal narration by privileging one over the other, as happens for example in Chapter VIII, as pages 1-2 depict a telephone conversation between Hollis Mason and Sally Jupiter. The distribution of knowledge happens prominently through the dialogue, and the characters speaking are not fully shown even once, only parts of them, thus heightening the importance of the dialogue. The reader is shown glimpses of both parties and their homes as they speak, thus acquiring more information than either of the characters since Hollis and Sally cannot see each other. Still, even if the dialogue is more prominent than the visual narrative during this scene, the images nevertheless produce a narrative of their own, conveying information more subtly to the reader that would otherwise require writing out descriptive details. Hollis is watching the news on the Afghanistan invasion while Sally's television shows a generic soap opera; Hollis's table holds a beer can and cigarettes while Sally's is filled with various

З М І С Т

<i>Передмова</i>	3
Павелків Р.В. Теоретичний аналіз концептуальних підходів дослідження проблеми рефлексії у філософській та психологічній науці.....	4
Андрушко Я.С., Михаць О.І. Особливості взаємозв'язку екзистенційних потенцій особистості військовослужбовців на основі кореляційного аналізу.....	10
Артемова О.І. Розвиток вербальної креативності студентів-психологів в процесі професійної підготовки.....	13
Бабак К.В. Психологічна служба ВНЗ як засіб психологічного супроводу професійного розвитку студентів.....	18
Бабій М.Ф. Генезис невербальних проявів обману у неповнолітніх.....	22
Безлюдная В.И. Психологическая коррекция отклонений в системе межличностного взаимодействия детей дошкольного возраста.....	25
Безушко С.А. Психологічний аналіз уявлень про самореалізацію сучасної молодої жінки:гендерний аспект.....	29
Білоус Р.М., Охріменко В.О. Психологічні особливості життєвої перспективи юнаків.....	33
Бойко-Бузиль Ю.Ю. До сутності категорії професійного становлення особистості.....	37
Большакова А.М. Об'єктивні та суб'єктивні показники особистісного потенціалу.....	40
Борисова А.О. Соціальні аксіоми у структурі картини світу студентів-іноземців.....	43
Бужинська С.М., Кондрацька Л.В. Вплив позитивного мислення на збереження психологічного здоров'я майбутніх педагогів.....	47
Главінська О.Д. Сучасні аспекти психології становлення особистісної суверенності.....	51
Демчук О.О. Автентичність як невід'ємна якість майбутнього психолога.....	55
Демянюк О.Б. Уявлення про сім'ю як компонент образу світу особистості.....	57
Дергач М.А. Співзалежні любовні стосунки в старшому юнацькому віці.....	60
Дмитріюк Н.С. Ефект батьківської депривації як негативний чинник психічного розвитку дітей раннього віку.....	65
Дуркалевич І.В. Специфіка віртуального спілкування у заробітчанських сім'ях.....	69
Івашкевич Е.Е. Психологічні особливості здійснення фахівцем синхронного перекладу.....	74
Івашкевич Е.З. Аспекти соціального інтелекту педагога.....	77
Івашкевич І.В. Специфіка професійної діяльності юриста та структура його професійної компетентності.....	81
Іщук О.В. Імплементация ідей організаційної психології на сучасних підприємствах.....	85
Колупасва Т.Є. Готовність майбутнього вчителя початкових класів до застосування сучасних педагогічних технологій як наукова проблема.....	90
Компанович М.С. Психосоматичний підхід у трактуванні серцево-судинних захворювань у підлітковому віці.....	93
Корчакова Н.В. Розвиток емпатійної моралі в українських підлітків.....	98
Коць М.О., Онопченко І.В. Психологічні особливості прояву інтернет-адикцій у студентському середовищі.....	105
Крижановська З.Ю., Сичак О.О. Самореалізація особистості після виходу на пенсію, як спосіб її самовиповнення.....	109
Крюкова Л.В. Особливості взаємозв'язку емоційної сфери та процесів адаптації у першокласників.....	112
Кулаков Р.С. Психологічні особливості становлення та розвитку професійних інтересів та професійної спрямованості старшокласників.....	116
Кулакова Л.М. Особливості розвитку самосвідомості молодшого школяра в умовах навчальної діяльності.....	120
Курячий С.В. Динаміка рівня психофізичної підготовленості студентів.....	124
Лосик Г.В. Информационные технологии и их влияние на психологическое здоровье человека в онтогенезе.....	127
Луцик Г.О. Загальні підходи до розуміння девіантної поведінки підлітків в контексті підготовки майбутніх психологів у ВНЗ.....	133
Лящ О.П. Юнацький вік як фактор розвитку емоційного інтелекту.....	137
Маланьїна Т.М. Співвідношення когнітивного інсайту та Я-відмежування.....	141
Маліновська Н.В. Навчально-мовленнєва діяльність старших дошкільників: мотиваційний компонент.....	145
Мухалчук Н.О., Ivashkevych E.E. Psycholinguistic characteristics of visual narrative discourse.....	149
Нестерук-Володимирець О.В. Результати психодіагностичного дослідження мотиваційного та творчого компонентів внутрішньо-особистісного шару комунікативної культури старшокласника.....	152
Новік Л.О. Мотиваційні аспекти формування позитивного професійного іміджу у студентів-психологів.....	156
Осипчук О.П. Особливості розуміння молодшими школярами моральних категорій у навчально-виховному процесі.....	159
Перепелиця О.В. Формування індивідуального стилю педагогічної діяльності освітян.....	164
Піонтковська Д.В. Розвиток національних цінностей особистості як умова становлення національної ідентичності студентської молоді.....	168
Помилуйко В.Ю. Розвиток ключових компетентностей особистості у різних стадіях дорослості.....	172
Рибак В.А. Особливості процесу соціально психологічної адаптації першокурсників з особливими потребами.....	176

Романюк В.Л., Пилипака Ю.І. Реактивність та психічне здоров'я особистості.....	180
Рудь Г.В. Особливості саморефлексії тілесного потенціалу у юнацькому віці	185
Савенко Д.О. Структурна організація самосвідомості матері.....	190
Савуляк В.О. Релігійний досвід особистості як чинник розвитку її духовності.....	193
Северин А.В. Перцептивныe действия подростков и способы их коррекции на основе восстановления звеньев модели перцептивного действия с предметом вариативной формы	197
Співак Д.В. Психологічний аналіз досліджень розвитку професійного образу «Я» у майбутніх фахівців допомагаючих професій.....	204
Співак Л.М. Вікова динаміка національної саморефлексії юнацтва за показником «рідна мова»	208
Ставицька О.Г. Прояви булінгу в сучасній школі.....	211
Ставицький Г.А. Роль іноземної мови за професійним спрямуванням у фаховій підготовці студентів.....	214
Хомич І.С. Моральні уявлення молодших школярів.....	218
Хупавцева Н.О. Вплив стресу на організм людини та шляхи його подолання	222
Шестопап І.А. Особливості особистісного розвитку жінок зрілого віку у руслі професійної самореалізації.....	225
Шпак М.М. Теоретико-методичні аспекти розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у процесі соціально-психологічного тренінгу.....	229
Шпак С.Г. Особливості виникнення стресу у дітей молодшого шкільного віку.....	234
Яцюк Н.О. Проблема моральної рефлексії у сучасній психології	238
Відомості про авторів	243

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць

Випуск 7

Упорядники:

проф. Павелків Р. В., проф. Корчакова Н. В.

Науково-бібліографічне редагування:
наукова бібліотека РДГУ

П-86 **Психологія: реальність і перспективи:** зб. наук. пр. Вип. 7 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова ; ред. кол. : Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова, В. І. Безлюдна. – Рівне : РДГУ, 2016. – 249 с.

УДК 159.9+316.6